

Recenzja książki:

Teresa Zbyrad „Z pamiętnika seniora. Wspomnienia mieszkańców domów pomocy społecznej. Studium przypadku.” Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2022

Book Review:

Teresa Zbyrad, “From a senior’s diary. Memories of residents in social care Homes. A case study.” Scholar, Warsaw 2022

Streszczenie: Artykuł stanowi recenzję książki Teresy Zbyrad: *Z pamiętnika seniora. Wspomnienia mieszkańców domów pomocy społecznej. Studium przypadku*. Publikacja powstała na podstawie 11 pamiętników osób starszych. Badani opisali w nich swoje doświadczenia życiowe oraz różne aspekty życia w domu pomocy społecznej.

Słowa kluczowe: seniorzy, dom pomocy społecznej, pamiętniki, studium przypadku

Summary: The article reviews Teresa Zbyrad’s book “From a senior’s diary. Memories of residents in care homes. A case study”. The publication was based on 11 diaries written by older adult individuals. The subjects described their life experiences and various aspects of living in care homes.

Keywords: seniors, social care home, diaries, case study

1 Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, e-mail: katarzyna.sygulska@up.krakow.pl

Książka Teresy Zbyrad powstała na podstawie 11 pamiętników osób starszych. Jak pisze autorka: „Celem badań jest rozpoznanie i opisanie różnych aspektów życia seniorów w domu pomocy społecznej (...). Interesuje mnie człowiek, któremu w pewnym momencie życia z różnych powodów przyszło zamieszkać w instytucji” (s. 14).

Teresa Zbyrad jest socjologiem, w 2015 roku uzyskała stopień doktora habilitowanego w Uniwersytecie Jagiellońskim, a od 2020 jest profesorem Uniwersytetu Rzeszowskiego. Naukowo zajmuje się socjologią rodziny, polityką społeczną, pracą socjalną, socjologią zdrowia i choroby.

Praca składa się z trzech rozdziałów, zawiera także wstęp, zakończenie, bibliografię, noty o autorach pamiętników oraz aneks.

Pierwszy rozdział ukazuje informacje na temat sytuacji badanych – ich stanu zdrowia, relacji z rodziną, przyczyn zamieszkania w instytucji opiekuńczej i adaptacji do nowych warunków życia. Część ta odnosi się także do mieszkańców oraz pracowników DPS-ów. Seniorzy przeprowadzili się do domu pomocy społecznej np. z powodu choroby, niepełnosprawności, straty bliskiej osoby, bezdomności, czy niechęci do obarczania swoich dzieci koniecznością opieki. Osoby starsze różnią się między sobą w procesie adaptacji do nowych warunków życia.

Drugi rozdział przedstawia opowieści autobiograficzne badanych, obejmujące okresy dzieciństwa, młodości i dorosłości. Opisują w nich m.in. swoich rodziców, dziadków, rodzeństwo, współmałżonków, dzieci i innych krewnych. Autobiografie ukazują z jednej strony trudy, straty, problemy, a z drugiej – radości, piękne chwile. Odnaleźć w nich można opisy różnych historii, zwyczajów, codzienności.

Część trzecia dotyczy doświadczeń seniorów z czasów II wojny światowej, okresu powojennego, a także rozliczenia się z trudną przeszłością. Rozdział ten „wypełniają najczęściej ponure przeżycia wojenne, utracone dzieciństwo, zmagania o przetrwanie, angażowanie się w działania wojenne i niestrudzoną walkę o uznanie zasług, o prawdę, o sprawiedliwość. To również bardzo ujmująca część, uświadamiająca, jak pamięć przeszłości – szczególnie tej traumatycznej – jest żywa pomimo upływającego czasu” (s. 18).

Praca została wzbogacona fotografiami, ukazującymi np. autorów pamiętników, członków ich rodzin czy życie w domu pomocy społecznej. W książce znajdują się także wiersze pisane przez seniorów oraz fragmenty ich pamiętników (tylko trzy zostały napisane na komputerze, pozostałe – odręcznie). Zawarto też pismo przewodnie dotyczące konkursu na pamiętniki oraz listy gratulacyjne.

Autorka monografii wskazuje na zmiany warunków życia, jakie zaszły na przestrzeni lat: „Życiorysy seniorów stanowią przeciwieństwo współczesnych młodych ludzi, którym przyszło żyć w zdecydowanie lepszych warunkach

społeczno-ekonomicznych (...). Jeszcze dwa pokolenia wstecz życie było prawdziwym wyzwaniem” (s. 195). W czasach dzieciństwa czy młodości osób starszych często brakowało podstawowych dóbr, jak np. pożywienie, odzież i buty. W ostatnich dekadach wzrosła jakość życia człowieka.

Ważną kwestią są powody pisania pamiętników. Mogą one stanowić świadectwo życia, opis doświadczeń, myśli i uczuć. Jedna z badanych osób napisała: „Nie jest to pamiętnik, a wspomnienia, które mówią o całym moim życiu. Są to wspomnienia bardzo piękne, ale jednocześnie bardzo tragiczne” (s. 19). W innym pamiętniku czytamy następujące uzasadnienie: „Chcę opisać w skrócie te moje wspomnienia. Wiem, że młodzi ludzie po nie ręki nie wyciągną. Piszę do tych starszych, z wojennych czasów, którzy przeżyli wiele zła, biedy i niemało takich tragedii, a nawet stratę najbliższych członków rodziny. Tak jak ja” (s. 19). Słowa te mogą wskazywać, że przez pisanie pamiętnika człowiek może chcieć podzielić się z innymi swoimi doświadczeniami i uczuciami, a także szukać zrozumienia. Autorka książki przywołała także słowa Reginy Brett: „Kiedy nikt inny cię nie rozumie, sięgnij po pamiętnik”. Pisanie o doświadczanych sytuacjach, emocjach, problemach i ich rozwiązaniach, a także o sobie i innych ludziach może mieć wartość terapeutyczną.

Zachętą do przeczytania recenzowanej książki mogą być słowa autorki: „Oddałam głos 11 seniorom, którzy uchyłili rąbka swojego życia, niejako wpuścili do własnego i minionego już świata, przenieśli czytelników do czasów dzieciństwa i młodości oraz podzielili się doświadczeniem życia w domu pomocy społecznej (...). Autor każdego pamiętnika ma niepowtarzalną biografię” (s. 193).

Publikacja Teresy Zbyrad może być przydatna pracownikom socjalnym, pracownikom domów pomocy społecznej, twórcom polityki społecznej, naukowcom (zajmującym się problematyką starzenia się, starości, opieki nad seniorami), nauczycielom akademickim i studentom (np. na kierunkach pedagogika i praca socjalna). Opowieści autobiograficzne mogą być cenne dla samych seniorów, dzięki nim jednostka może zyskać jakąś dozę poczucia zrozumienia czy identyfikacji. Książka ta może zainteresować także innych czytelników, również młodych, będąc źródłem wiedzy o życiu, naukach płynących z doświadczeń.

Opowieści autobiograficzne obrazują prawdziwe ludzkie życie, w którym jest miejsce na cierpienie oraz szczęście. Ukazują codzienność, zmienność losu, różnorodność doświadczeń, miłość, radości, trudy życia, nieuniknione straty i nieuchronność śmierci. Historie te sprzyjają podejmowaniu refleksji nad własnym życiem, realizowanymi wartościami i celami.